

El P. Josep M.^a d'Elizondo, O. M. Cap.

Va nèixer a Elizondo, de Navarra, el 17 d'octubre de 1878. Entrà al Col·legi Seràfic de Lecaroz, on vestí l'hàbit caputxi en 1 de novembre de 1896. En agost de 1907, suprimint el districte *nullius*, a la jurisdicció del qual pertanyia, fou incorporat a la província caputxina de Catalunya. Es en el convent de Sarrià on el vàrem conèixer per primera vegada en ocasió d'estampar-se el primer tom dels *Documents per la història de la cultura catalana mig-aval* de Rubió i Lluch. Els seus extensos coneixements sobre franciscanisme, que van constituir la seva vocació històrica, ens foren de gran utilitat. Al cap de poc temps es donava a conèixer al nostre món erudit amb el seu treball *La Leyenda de San Francisco según la versión catalana del Flos Sanctorum*, aparegut en les planes de la *Revista de Estudios Franciscanos* (abril-maig 1910) i del qual féu un elegant tiratge a part. S'hi manifesta investigador documentadíssim i escrupolós. L'estudi bibliogràfic que hi fa dels manuscrits i velles edicions del «Flos Sanctorum» en català, no ha estat encara superat.

La cultura catalana, el moviment ascendent de la qual seguia amb la més gran simpatia i adhesió, el perdia aviat quan marxava a l'estranger a perfeccionar els seus estudis predilectes. Des de fora continuà, però, relacionat amb Catalunya, com ho proven els seus articles publicats en *Estudios Franciscanos* durant els anys 1912-1917. Recordem entre ells aquelles cròniques del «Boletín Franciscano» (1912-13) tan documentades, on comenta sàviament el moviment franciscà universal amb freqüents referències a estudis nostres. A part d'aquesta col·laboració, deixa publicats altres treballs encara, així com una munió de notes i apuntacions inèdites, tot just embastades.

En 1913 fou delegat de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut al IV Congrés Internacional de Ciències Històriques, de Londres.

Retornat a la Península, on pensava donar realitat als seus bells projectes acaronats durant les seves fructuoses recerques en diversos països, sobretot a Anglaterra, moria de mort sobtada, víctima d'un accident, el 5 de novembre de 1922. Amb ell perdérem un religiós exemplar, erudit i modest, un amic excel·lent, de tracte senyorívol i afectuós. — R. D'A.-M.

Marian Gaspar i Remiro

La mort d'aquest erudit orientalista (ocorreguda en l'estiu de 1925) ha privat a la història medieval peninsular de treballs interessantíssims que tenia en preparació i que sols en part ha deixat redactats. Aquest il·lustre saragossà (nat en 1868), era un treballador incansable i així mateix era home recte, piadós i desinteressat. El seu coneixement de la cultura hebraica peninsular li valgué en 1912 el nomenament de catedràtic de Literatura rabínica a la Universitat de Madrid; abans havia estat, durant molts anys, professor de Llengua àrbiga a la Universitat de Granada.

D'entre les seves nombroses publicacions esmentarem aquí la *Historia de Murcia musulmana* (Saragossa, 1905); *Documentos árabes de la Corte Nazarita de Granada* (Granada, 1911); *Vocabulario judeo-español* (any 1912); *Correspondencia diplomática entre Granada y Fez. Siglo XIV* (Granada, 1916); *Historia de los musulmanes de España y Africa por En-Nugairi*, text àrbig i traducció castellana d'aquesta interessant obra històrica en la qual hi ha bastantes dades útils per a l'estudi del primer període de la reconquesta catalana (dos volums editats pel Centro de Estudios históricos de Granada en 1917 i 1920); *Fernando II de Aragón y V de Castilla en la reconquista del reino moro de Granada* (conferència inaugural llegida en l'Ateneo de Zaragoza l'any 1919); *Manuscritos hebreo-rabinicos de la Biblioteca Nacional* («Boletín de la Real Academia Española», anys 1919-22); *Los cronistas hispano-judíos* (discurs d'ingrés en la R. Academia de la Historia, en 1920); i *Relaciones de la Corona de Aragón con los Estados musulmanes de Occidente*, estudi extens i ben documentat que començà a publicar en els fascicles de la «Revista del Centro de Estudios Históricos de Granada» de 1923 i que ha restat interromput. Per a aquest darrer treball el Profesor Gaspar i Remiro havia practicat a Barcelona una aprofundida investigació en l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Mostra també del resultat d'aquesta fou l'article amb què va col·laborar al «Homenaje a Menéndez Pidal» (1925, tom I, p. 819): *Una reclamación de Jaime II de Aragón al Sultán de Marruecos Abusaid Ofman ben Abdelhac en 1323*, en el qual tractava de l'ambaixada que Jaume II encomanà a Romeu de Corbera, després de la mort del Soldà Aburrebia, per a reclamar del seu successor el compliment de les promeses que llavors de l'afer de Ceuta (en què el nostre rei ajudà al marroquí

contra Granada) havia fet aquell i a les quals mancà en absolut posteriorment; ambaixada que tampoc no donà resultat favorable. Els antecedents històrics de l'al·ludit afer de Ceuta de 1309 entre Jaume II i Aburrebia, del qual derivava la reclamació de 1323, havien estat exposats pel Sr. Gaspar i Remiro en el fragment publicat del treball general abans esmentat, tant interessant per la nostra història diplomàtica; treball del qual desitgem poder-ne veure impresa aviat aquella altra part que l'autor tenia ja redactada quan el sorprengué la mort. — F. V. T.

Roland Delachenal

La mort d'aquest eminent historiador francès, membre de l'Acadèmia d'Inscripcions, ocorreguda a París el 29 de gener de 1923, afecta també a la història catalana.

Roland Delachenal havia nascut a Lió el 5 d'abril de 1854. Als diplomes universitaris que obtingué en les Facultats de Lletres i de Dret, hi ajuntà encara el d'arxiver-paleògraf que li valgueren els seus estudis a l'*École des Chartes*. M. Homolle ha dit d'ell que, estrany a tota ambició, no recercà ni exercí cap funció pública, ni va adalera-se per cap honor; visqué solament per la ciència i la família i va unir en el seu cor el culte de la pàtria amb el de la fe cristiana.

Apart les seves edicions de fonts històriques narratives i documentades i després d'esmentar la seva remarcable *Historie des avocats au Parlement de Paris*, l'obra que havem de recordar d'ell principalment, no sols per ésser la seva obra capital i la que va consagrar la seva reputació, sinó també perquè és la que directament interessa a la història catalana, és la *Histoire de Charles V*. D'aquest llibre ha dit amb justícia l'esmentat M. Homolle, que figura en primer rengle entre les obres històriques del nostre temps, car és un model d'escrupolositat i de crítica en la recerca, d'art i de claretat en la composició, de penetració psicològica en la pintura dels personatges i dels costums, de fidelitat atraient en la descripció dels llocs, que ell mateix havia anat a visitar (a l'ensens que furgava pels arxius), arreu on s'havien realitzat els esdeveniments, tractat les negociacions o lliurat les batalles.

Dels tres volums publicats d'aquesta obra, és el tercer el de major interès per a la nostra història. Els dos primers volums foren consagrats a l'estudi de la vida de Carles V abans que entrés a regnar; la infantesa i joventut del temps que era Delfí, la seva intervenció com a tal en els afers de França en un període difícil, en el que no mancaren perills, agitacions i contrarietats, amb les peripècies de la guerra exterior i de les revoltes interiors, són objecte dels dos primers volums. El tercer comença en els primers dies del regnat, del qual comprèn els cinc primers anys; en ell tracta l'autor, amb la deguda extensió, dels esdeveniments que tingueren lloc per aquell temps a la Península Ibèrica, on la lluita fratricida de Castella i la del rei Pere el Cruel amb el català Pere el Cerimoniós prengueren un caire especial amb la intervenció de les grans companyies i entraren en una fase decisiva. Delachenal s'informà bé de la bibliografia castellana i catalana interessant al tema. En la nota preliminar d'aquest volum, després d'examinar, amb gran coneixement, les principals fonts històriques castellanques i catalanes d'aquella (com per exemple la *Crònica* del Cerimoniós), en fer esment de les històries i monografies més importants que havia consultat respecte el particular (entre elles, les obres de Zurita i de Bofarull) parlava Delachenal amb especial elogi de dos il·lustres erudits catalans: els Srs. Joaquim Miret i Sans i Antoni Rubió i Lluch, que l'havien precedit en la investigació documental relativa a aquell període en l'Arxiu de la Corona d'Aragó, i els escrits dels quals li van ésser de gran utilitat, segons confessió pròpia. Però tal és la riquesa d'aquells Arxius, com proclamava també M. Delachenal, que les recerques que hi practicà li proporcionaren encara bona quantitat de dades inèdites.

D'aquest volum III (de més de 550 pàgines), prop de la meitat es refereix a la història política dels reialmes peninsulars, entre 1365 i 1369; aixó dóna idea de com l'obra de Delachenal (el qual afortunadament va deixar-ne enllestida la redacció total) resulta absolutament indispensable als historiadors catalans. — F. V. T.